

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

VEJBY-TIBIRKE SELSKABETS ÅRBOG

1993

VEJBY-TIBIRKE ÅRBOG
1993

Omslaget: Grethely tegnet af Pia Falck Pape
Bogen er sat med Bembo af Jørgen Abelsen, Tisvildeleje,
og trykt hos AIO Tryk a.s. Odense.
Oplag: 900 eksemplarer.
Printed in Denmark 1993
ISBN 87-88319-15-6

**Om vejret, haver,
mennesker og
et hus i Tibirke**

Indholdsfortegnelse

Mindeord om Mogens Tving Jensen	7
Mindeord om N. P. Wieth-Knudsen	7
“Grethely” -hjemsted for Vejby-Tibirke Selskabets samlinger	8
“Grethely”- et hus og dets mennesker	9
<i>Af Liv Tvermoes</i>	
Sognefoged Hans Hansen i Tibirke	23
<i>Af Erik A. Jarrum og Søren Frandsen</i>	
Tibirkevej	37
<i>Af Ludvig Holstein</i>	
Ludvig Holstein i Tibirke og Ramløse	45
<i>Af Peter Heiberg</i>	
Æbleblomst	48
<i>Af Ludvig Holstein</i>	
Mit første møde med Tibirke og Tisvilde Hegn	49
<i>Af Ellen Wallentin</i>	
Om bondehaver i Tibirke	55
<i>Af Stephan Nyeland</i>	
Vejby-Tibirke Selskabet: Formål og bestyrelse	58

Mogens Tving Jensen 64 år.

Selskabets formand gennem de seneste 7 år, faglærer Mogens Tving Jensen, døde uventet den 24. oktober 1992.

Han var en stor personlighed, der gjorde en kæmpeindsats for at bevare og indsamle minder om den egn, som han var født og opvokset i, og elskede højt.

Hans store drøm om oprettelsen af et kunstmuseum for de mange kunstnere der kendetegnede netop denne egn, lå ham stærkt på sinde. Han var initiativtager og arbejdede ihærdigt på denne opgave, og det så endelig ud til at skulle lykkes. Vejby - Tibirke Selskabet købte, med Mogens Tving Jensen i spidsen, det lille hus "Grethely" i Tibirke, og det skal nu indgå i et større projekt i samarbejde med museumsvæsenerne i Græsted-Gilleleje og Helsingørskommuner samt Tisvilde skovdistrikt.

Mogens Tving Jensen var med i Vejby - Tibirke Selskabet lige fra starten. Hans interesse for at oprette et museum gav sig udslag i, at han i 1966 blev indvalgt i selskabets første museumsudvalg. Ligeledes blev han indvalgt i selskabets første repræsentantskab i 1967. I 1975 kom han i bestyrelsen, og i 1981 valgt til næstformand. Siden 1986 var han formand for Vejby - Tibirke Selskabet.

Mogens Tving Jensen har gennem tiden skrevet og redigeret et utal af artikler i selskabets årbøger, og han var ligeledes en fortræffelig foredragsholder. Med sit unikke kendskab til netop Vejby - Tibirke områdets historie har mange nydt stor glæde af hans viden. Han efterlader sig et stort tomrum, som bliver svært at udfylde.

Niels Wieth-Knudsen 84 år.

Fil. dr. løjtnant Niels Wieth-Knudsen er død den 11. marts 1993. Han var æresmedlem af selskabet, og hans altid saglige og positive indlæg på selskabets generalforsamlinger var uden sidestykke. Han var sammen med sin kone Inger Wieth-Knudsen altid trofast deltager i selskabets arrangementer.

Arne Sørensen,
fungerende formand

“Grethely”

-Hjemsted for Vejby-Tibirke Selskabets samlinger

I 1992 erhvervede Vejby-Tibirke Selskabet “Grethely” - en lille ejendom beliggende lige overfor indgangen til Tibirke kirke. Det er matr. nr. 3, Tibirke Flyvesand, og adressen er Tibirke Kirkevej 4, 3220 Tisvildeleje.

Selskabet har, lige siden oprettelsen i 1966, forgæves søgt at erhverve en ejendom, hvor selskabet kunne holde møder, udstille vore ejendele, hvor selskabets medlemmer kunne mødes og udveksle tanker og ideer. Og for at opfylde selskabets formål: At samle og bevare, vise og fortælle om egnens historie og kunst.

Nu er det endelig lykkedes. Det lille - næsten ydmyge hus - ligger kun og venter på, at vi sammen kan få huset til at fungere efter formålet.

“Grethely” tænkes bevaret og indrettet som et kulturelt samlingssted. Her skal mulighederne være gennem litteraturstudier, musiske oplevelser og det levende ord, at oplyse de besøgende om vor smukke og særprægede egn.

Rammerne omkring huset er smukke, med beliggenheden lige overfor Tibirke kirke og i udkanten af Tisvilde Hegn.

"Grethely" maj 1993. Foto: Klaus Bentzen

“Grethely” - Et hus og dets mennesker

Af Liv Tvermoes

I dette hus boede bl.a. Carl Poulsen i mange år. Og i Vejby-Tibirke egnen lever endnu mindet om denne herlige spillemand, der med sin store kærlighed til musikken, sine rige evner, og ved sit spil har glædet så mange mennesker.

Men lad os gå lidt tilbage i tiden

I 1956 sender Christian Larsen en ansøgning til sognerådet. Han vil bygge et hus på “holdepladsen” ved Tibirke Kirke. I sogneforstanderskabets brev af 6. august 1856 til amtet står der: *“I anledning af Amtets ærede skr. af 23. f.m. betræffende Christian Larsen, Tisvilde, andragende om, at maatte bygge sig et Huus paa Holdepladsen ved Tibirke Kirke, skal jeg paa Forstanderskabets Vegne ifølge derom ved et Møde igaar tagen Beslutning tillade mig at afgive den Erklæring, at, uagtet jeg (Sognepræsten) ikke personlig er saa ganske stemt for at faae saadanne Huuse, som det attraaede, i Kirkens Omegn, gik jeg dog over til de øvrige Sogneforstanderes eenstemmige Mening, at der nemlig ikke fra vor Side haves noget imod, at det nævnte Huus, der dog vil komme temmelig lang bort fra Kirken, bygges paa det sydøstlige Hjørne af Holdepladsen, om hvilken man forøvrigt ikke veed, hvem den tilhører”*. Huset får ikke matrikelnummer før 1917, og vi har ikke nøjagtige oplysninger om hvornår det bliver opført. Men i en deklARATION fra Vejby-Tibirke Sogneråd dateret 29. juli 1892 finder vi følgende oplysning: *“Undertegnede Sogneråd for Vejby-Tibirke Kommune erklærer herved, at der til det, og Holdepladsen ved Tibirke Kirke opførte hus, brandforsikring nr. 98, stadig har været henlagt den sydlige del af bemeldte Holdeplads, og har denne del af Holdepladsen været besiddet og benyttet uafbrudt af de respektive ejere af Huset, lige siden dette for over 30 år siden blev opført af Christian Larsen.”*

Det første hus på holdepladsen bliver antagelig opført omkring 1856-58. For i begyndelsen af 1859 lader Christian Larsen

x

G. X. R. 274.

FOR DOKUMENTER AF
FØRSTE KLASSE,
som angaa 150 Kroner.
Stempel-Tarif N° 5.

FOR DOKUMENTER AF
ANDEN KLASSE,
som angaa 600 Kroner.
Taxt: 1 Krone.

Deklaration.

Undertegnede Fogneraad for Vejby-Tivbilde
Kommune erklærer herved, at der til det
paa Holdepaladset ved Tivbilde Kirke op-
førte Huse, Brandforsikringsn^o 98, stadig
har været henvendt den sydlige Del af
sæmlede Holdepaladset, og har denes Del
af Holdepaladset været besiddet og be-
nyttet uafbrudt af de respektive Ejere
af Huset, lige siden dette for over
30 Aar siden blev opført af Christian
Larsen. Ligesom Fogneraadet i sin Tid,
dets ved Paategning paa en Skrivelse
af 4de Septbr. 1856 fra Frederiksborg
Amt og dets ved Skrivelse til nævnte
Christian Larsen, dateret Maj 1859, har
paa Fognerets Behoer og Egne overladt
Christian Larsen den nævnte Del
af Holdepaladset til fri Afbenyttelse
paa de Villkaar, som indeholdes i
Kjøbecontract mellem ham og Carl
Johan Oscar Eneberg, dateret 22^{de}

Novbr 1874, laes 1. Decbr 1874, saaledes
erklærer Fogneraadet nu, at der fraa
Sammea Side Intet haues at erindres
imod, at den nuværende Ejer af Huset
Carl Poulsen og senere Schververe
gaa de novnte Vilkaar beholder og
bruger som hidtil den sydlige Del af
Kaldespladsen, og at der, for at skaffe
jordedykke en mere bedrem Form, end
videre henlægges til Huset et lille
Kjortne af Kaldespladsens østre Side,
saaledes, at det til Huset ialt hen-
lægges Jordedykke gaar følgende Ud-
skrivning: mod Nord 44 Alen, mod
Sud 47 Alen, mod Vest 41 Alen og mod
Øst 30 Alen.

Vejby - Sibirke Fogneraad, den
29de Juli 1872.
Christen
Foged

huset forsikre for 100 Rdl, og her får vi den første beskrivelse af huset: “Bygget af brædder og med stråtag”.

I november 1874 overtager Carl Johan Oscar Eneberg huset. Han er Christian Larsens svigersøn fra Annisse. I købekontrakten sikrer Chr. Larsen sig dog brugsret fremover til en et-fags stue i den østre del af huset.

Om “Skaaningen”, som Oscar Eneberg blev kaldt, kan vi med Niels Nielsen, Tisvilde, som kilde gengive en morsom historie:

“Skaaningen” bevægede sig omtrent ligeså let i vandet som på landjorden. Om efteråret deltog han i sildefiskeriet. En dag var båden ankeret op ved Tisvildeleje. Da den først skulle sejle igen næste morgen, gik “Skaaningen” hjem for at hilse på sin kone, men da han næste dag mødte nede ved strandbredden, var båden allerede et godt stykke til søs på vej mod Hundested. Nu tog “Skaaningen” vejen til fods tværs igennem Tisvilde hegn til Frederiksværk. Nær ved havnemolen trak han sit tøj af, tog det i en bylt på ryggen, og så sprang han i fjorden og svømmede over til Grønnenæsse skov. To mænd, der havde overværet det, troede, at det var et sindssygt menneske de havde for sig, og satte efter ham i en jolle, men de kunne ikke ro så hurtigt, som “Skaaningen” svømmede. Da han nåede land, klædte han sig på og gik op til en bekendt, der var hegnsmand. Her fik han et par stykker mad og nogle snapse. Da det var sat til livs, rendte han tværs over land og ud til Kattegat. Her gik han atter til søs og svømmede ad Hundested til. Fiskerne havde lige fået båden fortøjet og fået sat en gryde kartofler over ilden, da “Skaaningen” kom kravlende over Lønningen. . .

En usædvanlig landsbymusiker fra Tibirke

I 1891 overtager Carl Poulsen det gamle hus på holdepladsen. Han flytter midlertidigt ind hos “Skaaningen”, medens han bygger det hus, som får det udseende, som vi kender fra “Grethely” i dag. Og vi kan kun gisne om, at det gamle hus må vige pladsen for det nye i løbet af 1892.

Familien består af postbud og musiker Carl Poulsen (1836-1912) og Margrethe (kaldet Grethe) født Sørensdatte (1840-1930). Familien har seks børn. Denne familie har stærke rødder i Tibirke og Tisvilde og slægten har den dag i dag mange efterkommere på egnen.

I anledning af en familiefest i 1947 for trompeter Poul Olsens slægt - Carl Poulsens stamfader - udgives en slægtsbog, hvorfra vi bringer et uddrag af Lauritz Hansens, "Af den gamle Spillemands Saga":

"Indenfor Frederiksborg Amt har den gamle Spillemands Saga hentet nogle af sine mest særprægede Skikkelser. Denne ejendommelige nordsjællandske Landsdel med sin storladne Natur, Kulsvieregnet med de store Skove - mod Nord de vældige Sandbanker, der ubarmhjertigt gennem Tiderne har lukket sig over Menneskers Værk - har naturligt præget sit Folk. Bag Tisvilde Hegn Iyder Kattegattets Bølger, snart mildt og lokkende, snart heftigt og brusende som et Væld af Toner. "Et herligt Stykke Musik". Intet Under, at Naturen her ogsaa har særpræget den nordsjællandske spillemand.

I denne sagnrige Egn levede i sidste Halvdel af det forrige og i Begyndelsen af det nye Aarhundrede en Spillemand ved Navn Poul Olsen, Stamfaderen til en af vore ældste og dygtigste Musikerslægter, der gennem fem Slægtled troligt har fulgt Musikens Kald. Om denne Landsbyspillemand vides ikke meget, han var Egnens Spillemand ved Gilderne i den Tid, da Dansen gik paa Logulvet eller paa Lergulvet i Øverstestuen, - sikkert har ogsaa han været i Besiddelse af dette udprægede musikalske Øre, der har fulgt denne Slægt gennem Tiderne.

Poul Olsen havde flere Sønner, der ogsaa dyrkede Musiken; blandt disse var Rasmus Poulsen, Faderen til Carl Poulsen, Tibirke. Carl Poulsen var den af Poulsen-Familien, hvis Navn har haft den største Klang, og som endnu vil huskes af den ældre Slægt paa Egnen."

Musiker og postbud Carl Poulsen. 1836-1912.

Audiens hos Frederik den 7.

Carl Poulsen, ældste Søn af Rasmus Poulsen, blev født den 4. August 1836. Opdraget i et musikalsk Hjem, medfødt rige musikalske Evner - Carl Poulsen var et ualmindeligt musikbegavet Menneske gjorde det til en Selvfølge, at Musikken ogsaa blev hans Levevej. Han begyndte allerede i sin tidligste Ungdom at virke som Musiker og dyrkede denne sin kæreste Livsgerning indtil sin Død. Allerede Som Dreng gjorde han sig bemærket

Margrethe Poulsen, født Sørensdatter. 1840-1930

ved sit Spil, og paa en ejendommelig Maade kom han i Forbindelse med Kong Frederik den 7., der i Aaret 1849 foretog sine berømte Udgravninger ved Asserbo Ruiner. Kongen ledsagedes af Grevinde Danner og medførte et stort Følge. Omegnens Drengene var naturligvis stærkt interesseret i dette Foretagende. Carl Poulsen, der paa dette Tidspunkt var 13 Aar, løb, sammen med de øvrige Drengene, paa bare Ben helt fra Vejby for at tage Del i denne Herlighed. Kongen og Grevinden var

meget venlige overfor Drengene, som blev beværtet med Kager af Grevinden. Carl Poulsens Far, der var klar over Drengens udprægede Evner for Musik, søgte nu Audiens hos Frederik den 7. Kongen blev saa begejstret for den opvakte Dreng, og for hans Spil, at han tilbød at ville bekoste hans foreløbige Uddannelse, men Carl Poulsens Forældre havde ikke raad til at betale Sønnens Ophold i Byen; desuden modsatte hans Moder sig dette Skridt og vilde ikke give Afkald paa sin Dreng. Kong Frederiks Tilbud blev derfor ikke modtaget, hvilket havde til følge, at Carl Poulsen, denne kunstneriske Begavelse og kundskabsrige Mand, der altid holdt sin Person beskedent i Baggrunden, maatte leve hele sit Liv under smaa Kaar i en af Landets mest afsides Egne. Carl Poulsen har dyrket Landbrug, gaet paa Skovarbejde og blev senere Landpostbud.

Efter Konfirmationen opnaede han alligevel at faa en Del god Undervisning, idet han kom i Huset hos en Moster og Onkel, Slagtermester Brønzø i Gentofte, og herfra gik han to Gange om Ugen til København og modtog Undervisning i Violinspil hos daværende Barbieri (forhen Medlem af det kgl. Kapel). Carl Poulsen viste meget tidlig Sans for Musik af dybere Art og for Orkestermusikken; han fik de andre Musikere paa sin Egn til ogsaa at interessere sig for Sammenspils Betydning, holdt Prøver med disse og kunde ved Hjælp af et ihærdigt Arbejde møde med et vel sammensat og sammenspillet Orkester: Strygere, Fløjte og Clarinet, og var i Stand til at kunne løse virkelige musikalske Opgaver, der var hævet over det almindelige.

Musikdirektør Niels Larsen, Frederikssund, der har modtaget sin første Undervisning i Fløjte hos Carl Poulsen, omtaler denne som en elskelig og herlig Spillemand. Carl Poulsen var en meget dybtænkende Natur, ikke saa lidt af en Filosof, og sjældent var kendt større Elsker af Naturen. Hvem der fik Carl Poulsen som Fører gennem Tisvilde Hegn og paa Tibirke Bakker, var en Oplevelse rigere, der sent blev glemt.

Det var strenge og nøjsomme Kaar, der levedes under dengang. Carl Poulsen spillede en Del i Frederiksværk, ca. 1½

Trippe Vals

cornet CARL POULSEN

The image shows a musical score for a piece titled "Trippe Vals" by Carl Poulsen. The score is written for a cornet and piano. The key signature is one flat (B-flat major or D minor), and the time signature is 4/4. The score consists of six systems of music. The first system includes a cornet part and piano accompaniment. The piano part features a steady bass line with chords. The cornet part has a melodic line with some grace notes. The second system continues the piano accompaniment with a more active bass line. The third system shows the piano part with a more complex bass line and some grace notes. The fourth system features a piano part with a more active bass line and some grace notes. The fifth system shows the piano part with a more active bass line and some grace notes. The sixth system shows the piano part with a more active bass line and some grace notes.

Mil fra sit Hjem, oftest som Basist. Turen gik til Fods med Bassen paa Ryggen, og naar Ballet havde varet længe, som det jo ofte

Magrethe (Grethe) står i døren ud mod haven, ca. 1915.

gjorde, maatte Grethe, hans Kone, mange Gange stille ved Kallehave Skov med Landpostuniformen, hvor Carl Poulsen saa i en Vejgrøft skiftede Tøj og videre fortsatte Turen til Helsingør Postkontor for derfra at forrette sin daglige Postrute.

Carl Poulsen var i Besiddelse af en rig Kompositionsevne. Paa sine Vandringer hjem, naar han havde været ude at spille, gik han og komponerede; naar han saa kom hjem, satte han sig straks til at nedskrive, hvad han kunde huske. Mange herlige Dansemelodier, Trippevalse, Polkaer og Seks-Ture er blevet til paa saadanne Spadsereture; ligeledes instrumenterede han selv sine Kompositioner for Orkester, hvilket vidnede om en ikke ringe musikalsk Dygtighed. Carl Poulsen havde aldrig faaet nogen rigtig teoretisk Undervisning. Ved Samtaler med en blind Musiker, Peter August, havde han lært Instrumentationens Hovedregler og klarede sig saa paa denne Maade.”

Dilettanten i Vejby

I sine erindringer har folketingsmand Lars Larsen, Vejby omtalt Carl Poulsens indsats som musikalsk leder ved Dilettantforestillingerne i Vejby forsamlingshus (1882). Lars Larsen skriver:

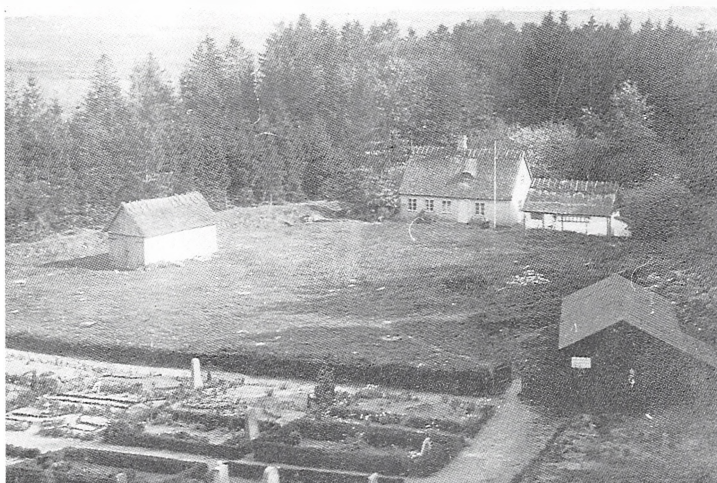
“Hvad der særlig i en Aarrække samlede Interesse i Vejby Sogn, var Dilettantforestillingerne, og for mit personlige Vedkommende var det en Glansperiode. Jeg var en Slags Direktør og Leder af Komediespillet. At dette blev så vellykket, skyldtes Sammentræf af heldige Omstændigheder. For det første egnede Forsamlingshuset sig særlig godt til Teater; der var rummelig Sceneplads m.v. og saa havde vi faaet en udmærket Dekorationsmaler, som var et helt Geni til at fremstille de skiftende Tableauer (red.: Nic. Tving). Men det var særlig Musikken, der var udmærket, og der har vidst hverken før eller senere været udført saa god Musik i Vejby som ved Komediespillet. Dette skyldtes i første Række Lederen Carl Poulsen, men i den Tid havde han faaet samlet en 7 a 8 dygtige Spillemand, der med Alvor og Energi gik til Deres Opgave. Han forstod ogsaa at vælge Repertoire til Ouverture og Mellemaktsmusik med Smag og Følelse. Hovedslaget vandt han ved som Ouverture til “Eventyr paa Fodrejsen” at benytte et Uddrag af “Ouverturen til

Elverhøj”, Kuhlaus dejlige Musik, som jo er noget af det bedste, Danmark ejer paa det Omraade, og den fik en efter Forholdene god Udførelse.”

Årene efter Carl Poulsens død

Da Carl Poulsen dør i 1912 sidder hans enke Margrethe i uskiftet bo indtil 1917, hvor huset bliver solgt til Ingrid Møller, der som nygift med arkitekt Ejnar Dyggve flytter ind i huset. Margrethe boede dog på aftægt i huset, da hun – ligesom Christian Larsen – får brugsret for livstid til en stue. Sine sidste år tilbragte Margrethe dog det meste af tiden hos sin datter Severine og svigersønnen, fisker Jørgen Christiansen i Tisvildeleje. Her døde Magrethe i 1930.

Arkitektægteparret Ejnar Dyggve og Ingrid Møller Dyggve er i Tibirkeområdet kendt for deres udstykningsplaner, som blev ført ud i livet i de fredede Tibirke bakker. Takket være deres æstetiske sans og fremsynethed har vi i dag et synligt og smukt bevis på ægteparret Dyggves arbejde.

"Grethely" ca. 1920. Udsigten fra Tibirke Kirke

I 1969 overtages huset af Anne-Marie Kaper, som i 1992 overdrog huset til Vejby-Tibirke Selskabet. Og Selskabet er Anne-Marie Kaper meget taknemmelig, fordi hun gjorde det økonomisk muligt for selskabet at overtage ejendommen.

Ifølge skødet på "Grethely" påhviler det stadig den dag i dag ejerne af huset:

"Forpligtelse til at give kirkesøgende ly i ondt vejr, forpligtelse til at holde det om pladsen værende hegn i forsvarlig stand, og forpligtelse til at være til stede for at gå til hånde, når sognets beboere til vogns besøger kirken".

"Grethely", som efter al sandsynlighed er bygget ovenpå resterne af en af Tibirke bys tilsandede gårde, er således på mange måder dybt forankret i egnens kultur og historie.

Kildemateriale:

Indledningen er uddrag af Mogens Tving Jensens notater om visionerne omkring "Grethely"

Personlige Oplysninger: Poul og Anna Christiansen, Tisvildeleje og Helmer Olsen, Helsingø

"Af den gamle Spillemands Saga" af Laur. Hansen. Genoptryk fra "Trompeten Poul Olsens Slægt: Til Minde om Familiefesten i Tisvilde 1947"

Frederiksborg Amts Historiske Samfund, årbog for 1939. Handel, Haandværk, Fiskeri. Udgivet af Anders Uhrskov.

Helsingø Kommunes Lokalhistoriske Arkiv og Museer

Ejnar Larsens Manuskriptsamlinger. Sognerådsstudier. To Nordsjællænderes Erindringer. Udgivet af Anders Uhrskov, 1921.

Deklaration fra Vejby-Tibirke Sogneraad af 29. juli 1892

Købekontrakt: Transport og Skøde (på hus) 1917

Sognefoged Hans Hansen i Tibirke

Af Erik A. Jarrum og Søren Frandsen

I sommeren 1716 døde sognefoged Hans Hansen i Tibirke. Han havde den ene aflandsbyens 10 gårde i fæste. Den lå op til kirken og præstegården. Siden 1612 havde Tibirke Sogn i kirkeligt henseende været et anneks til Vejby, fordi sandflugt siden slutningen af 1500-tallet hærgede bøndernes marker med nedgang i tiendeydelserne til følge. I boet efter Hans Hansen, fandt sognepræsten Severin Hansen Holm en beretning, hvori indgår følgende sagn: “. . . for to hundrede år siden gik der kvæg af stranden og kom i bøndernes korn, og bønderne tog af kvæget og satte det i folden. Så kom havfolkene og løste det, og satte sølvbælter i pant for kvæget. Når de nu drev kvæget til stranden igen, mødtes bøndernes kvæg og havtyren og rev hver sin hule i strandbakken, som var sand. Medens den hule som bøndernes tyr rev, gjorde ingen skade, lod den hule som havtyren rev ikke op med at ryge, indtil den blev saa stor og mangfoldig, som nu ses denne dag; og da havfolkene kom i stranden med deres kvæg, var sølvbælterne, som hos bønderne stod i pant, blevet til pilebark.”

Indskriptionen over indgangen til Tibirke kirke, hvor vi bliver mindet om den tilsandede Tibirke by. Foto: Klaus Bentzen.

Kærnen i sagnet er kvægets overgræsning af den sparsomme vegetation i strandzonen. Samtidig betød vindaktivitet i 1500-tallet, at sandflugt blev følgen. Ødelæggelserne beskrives også af Hans Hansen: “. . . *Hvad skade og hvorvidt denne drivsand imidlertid har gjort er forunderlig. Først haver den ødelagt egeskoven, som gik fra stranden til Arresø, der var 2 mile omkring. Dernæst ødelagte den fjerde parten af bøgelunden, dernæst Asserbo Slot og Ladegaard med sin herlighed, dernæst en bondeby, Thorup, som var 16 gårde udi, og Salbo Leje, som bestod af 24 huse og boliger, og endelig driver samme sand ind i Tibirke Sogn og By og haver ødelagt de fjerde parter af ager og enge, og haver begyndt nu at drive fort til Tidsvilde Byes marker.*”

De store sandklitter vandrede fra vest ind over Tibirkes 3 vange, Lille Vang, Nørre Vang og Bjerge Vang, der indgik i et traditionelt 3 vangsbrug, hvor en vang hvert år lå brak til græsning. I 1682 havde sandet dækket 57% af de højryggede agre i vangenens åse, ja i Lille Vang var kun 68 af 334 agre i brug. Op mod år 1700 nåede sandet for alvor Tibirke by.

Bønderne havde længe klaget over, at de ikke kunne betale den fastsatte landgilde. En nedsat kommission undersøgte forholdene i 1704 og konkluderede, at landgilden burde nedsættes til næsten 1/3 af niveauet fra 1681.

Der er ingen tvivl om, at bønderne i Tibirke blev hårdt ramt. Korndyrkningen, kvægræsningen og høslettet til vinterfoder led stor skade, men alligevel viser kilderne, at det ikke var alle, som lod sig kue af naturkræfterne. Selvom Hans Hansen før sin død i 1716 måtte se på, at flyvesandet havde nået tagskægget på Tibirke Kirke, så kunne han alligevel se tilbage på et virke, der trods sandflugten havde givet indtægter, som gav arvingerne en mindre formue til deling. Ved skifteforretningen efter Hans Hansen i november 1716 blev boet således opgjort til 1541 daler 1 mark og 15 skilling. Hvordan kunne gårdens løsøreværdi nå op i dette beløb? Lad os se nærmere på de poster, der fortæller om Hans Hansens indtægtskilder. Korndyrkningen var det bærende i gårdens drift. Dette fremgår af listen over tilgodehaver i skriftet, hvor der opregnes følgende:

Den tilstående gæld hos Søren Pedersen i Helsingør for bekommen 30 tdr. korn á tdr. efter 1715 års Capittels køb		
7 mk 12 sk	59,-,8	
og for 10 tdr. rug	29,1,-	
Ialt	85,1,8	
Herpå er betalt	9,1,12	
Kommer boen tilgode		75,3,12

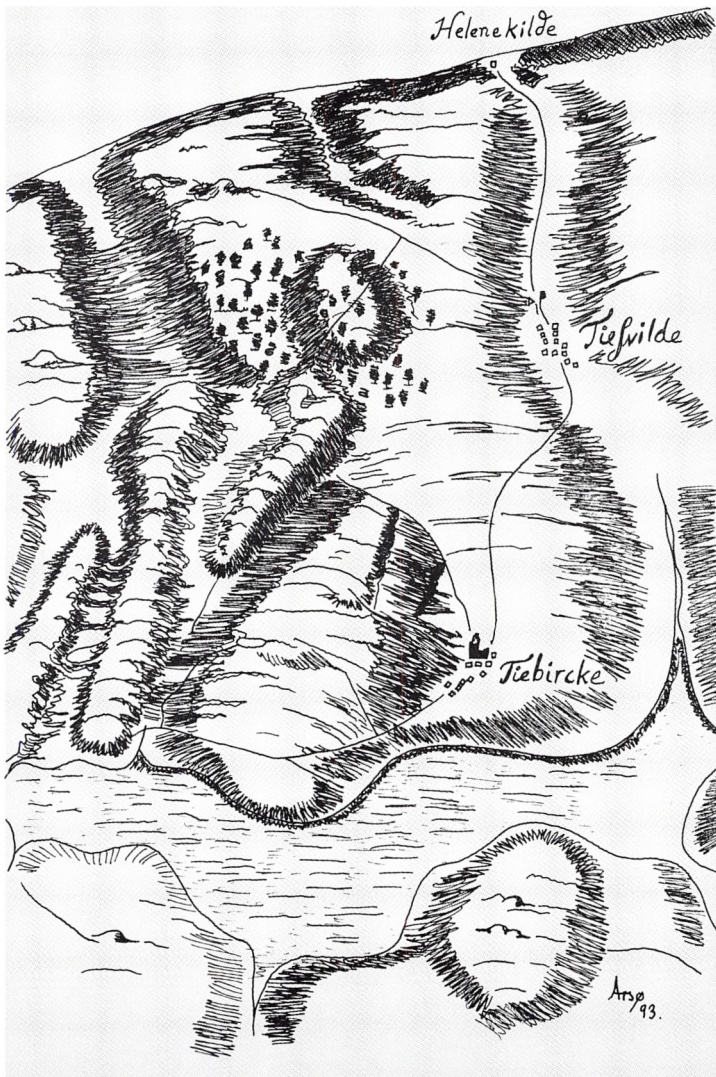
Hos Jacob Snedker i Helsingør for bekommen 3 tdr. rug á tdr. 10,-,8	7,3,8	
6 tdr. korn á tdr. 7,-,12	11,2,8	
	19,2,-	

Derimod gjort den salig mands ligkiste med beslag derfor.	9,1,12	
		10,-,4

Hos Giertrud Gardners i Frederiksborg for 3 tdr. korn		5,3,4
--	--	-------

Hos enken for 6 tdr. rug som hun haver solgt. á tdr. 10 mk.		15,-,-
For 32 skepper rugsæd på fremmede marker som enken haver bekommet afgrøden á skp. 3 mk. 8 sk		28,-,-
for 12 skp. bygsæd á skp. 4 mk.		12,-,-
og for 9 skepper havresæd á skp. 2 mk.		4,2,-

Fra Tibirke Kirkes Regnskabsbog 1657-1749 ved vi, at Hans Hansen døde før høst i 1716, idet man den 22 juli bortauktionerede den fæsteledige tiendeindtægt ved Tibirke Kirke (venligst oplyst af Else Granberg). Enken Bodil Nielsdatter solgte efter høst 6 tdr. rug. Dernæst havde snedker Jacob i

Kortet er tegnet på grundlag af Jacob Ovens kort fra 1708

Helsingør, der fremstillede Hans Hansens ligkiste, modtaget kornleverancer, ligesom Giertrud Gardners i Frederiksborg (Hillerød). Det er dog ikke sikkert, at de to restancer til boet er opstået efter høsten i 1716. Der kan lige så godt være tale om gammel gæld, som det ses i forbindelse med Søren Pedersen i Helsingør. Interessant er oplysningen om rug, byg og havresæd i fremmede marker. Når en stor del af agerjorden var tilsandet og ude af drift, kunne den initiativrige bonde kompensere ved at indgå en form for forpagtningsaftaler med bønder i omegnen.

Husdyrholdet hos Hans Hansen var stort. Skiftet nævner følgende:

Heste og hopper

3 heste

5 hopper

5 føl

10 stude

6 køer

6 studlinger

4 spædekalve

2 stude hos Jep Olsen i Ørby

Ialt

181,4,-

Svin

2 galte på stien

3,3,-

2 gl. søer

3,3,-

6 grise

3,-,-

5 grise

3,3,-

Faar

33 får

33,-,-

17 lam

8,2,-

Tisvilde By

Hos Thor Børresen 8 får

8,-,-

6 lam

3,-,-

Holløse

Hans Sørensen 3 får	3,-,-
2 lam	1,-,8

Alt ialt havde Hans Hansen 8 heste og hopper, 5 føl, 28 stk. kvæg, 15 grise samt 69 får og lam. To stude måtte græsses på fremmed mark i Ørby, men det var særlig får og lam, Hans Hansen havde problemer med at finde græsning til på egne marker.

Udover den traditionelle kornavl og kvægbruget havde Hans Hansen en række binæringer.

Først og fremmest nævnes i "Jernkammeret" følgende værktøj:

1 skovsav	3,-,-
1 buesav	-,1,8
1 do	-,,-8
1 rød nauer	1,2,-
1 træskonauer	-,2,-
1 ege nauer	-,1,8
1 do	-,1,8
1 do	-,1,8
1 dømlinge nauer	-,1,4
1 do	-,1,4
1 do	-,1,4
1 do	-,1,4
1 lundstikke nauer	-,1,4
1 håndøkse	-,2,-
1 bindøkse	-,2,-
1 tingsel	-,,-8
1 gl. do	-,2,-
1 båndkniv	-,,-10
1 do	-,,-10
1 buesav	-,,-4

1 jernvimmelskaft	- ,1,8
1 legte naver	- ,-,8
2 høvel ister	- ,1,-
2 huggejern	- ,-,12
2 do	- ,-,12
3 små huggejern	- ,1,-
1 gl. høvel is	- ,-,4
2 skov save	- ,-,12
3 vimle	- ,-,8
1 tappe nauer	- ,-,4
2 dejgjern	- ,-,8
1 broe hamme	- ,-,8
1 staff	- ,-,8
1 fiel	- ,-,8
1 billejern	- ,-,8
2 hammere	- ,-,12
1 brædt	- ,-,8
1 lang høvel	- ,-,6
1 do	- ,-,6
1 do	- ,-,8
1 rund høvel	- ,-,12
1 mindre do	- ,-,4
1 slethøvel	- ,-,4
1 gl. tørrespade	- ,-,4
1 port jern	- ,-,4
1 jern til en bro	- ,-,6
1 jernkølle	- ,3,-
1 stor jernvegge	- ,2,-
3 mindre do	- ,2,-
5 små jernvegger	- ,2,-
1 jernstang	1,-,-
1 hug økse	- ,2,-
1 do	- ,2,-

. . . De mange bor (bl.a. en lundstikkenauer), høvle (bl.a. 2 rundhøvle), økser og hamrer peger i retning af vognmagerhåndværket. Mistanken styrkes, fordi der senere nævnes “Hjultømmer på det lille loft”:

Hjuleger til en vogn	-2,-
do til en vogn	-2,-
1 do	-2,-
1 aksel stok	-,-,8
1 do	-,-,8
1 par ledestænger	-,-,12
1 par do	-,-,12
1 par do	-,-,12
hjulved til et par hjul	-1,-
do til et par	-1,-
nok til et par	-1,-

Udover halvfabrikata til køretøjer havde Hans Hansen ikke så få vogne m.m: “I gården”:

1 beslagen undervogn	16,-,-
1 beslagen vogn	15,-,-
1 vogn med 2	
beslagen hjul	9,-,-
1 gl. trævogn	4,-,-
1 do	3,-,-
1 høvogn	-3,-
1 skov slæde	2,-,-
1 do	1,2,-
1 kane	3,-,-
1 huggestok	-1,-

Selvom de fleste af køretøjerne måske har været brugt under det daglige arbejde på gården, kan der blandt dem være vogne, som var til reparation eller måske beregnet til salg. Det er derfor ikke

overraskende, at vi i mandtallet 1704 til landmilitens mundering kan læse, at "han (Hans Hansen) kan ringe hjul for sig selv" (oplyst af Else Granberg). Trods denne formulering er det mest sandsynligt, at Hans Hansen har haft indtægter af hjul- og vognmagerhåndværket.

De 3 skovsave i jernkammeret samt de 2 skovslæder i gården vidner om fældning af træer, der vel bl.a. blev brugt som hjul og vogntømmer. I denne forbindelse betales årligt en skovskylt på 4 2/3 sk. Tillige skal det nævnes, at Hans Hansen i 1684-85 blev skovfoged i Tibirke Sogn.

En anden binæring var kalkbrænding. Skiftet nævner følgende:

For 18 tdr. kalk som Oberførster Johan Berentz Clodi bekom á tdr. 4 mk.	18,-,-
---	--------

For 20 læs brændeved som den salig mand før hans død havde anskaffet til en brænding sten som blev brændt efter hans død á læs 2 mk.	10,-,-
--	--------

Ifølge jordebogsregnskabet for 1715-16 lå limbrændeovnen (kalkovnen) ved stranden. Af denne svarede Hans Hansen og Ole Hansen i Tisvilde 1 Rigsdaler.

Kalkbrændingen var således en fast etableret virksomhed. I skiftet findes endvidere følgende værdier medtaget:

Tisvilde By

Lars Pedersen til leje 1 kobbergryde	2,2,-
--------------------------------------	-------

Kaalsbæk

Hos Anne Peder Skoemagers 1 kobberkedel	2,1,-
---	-------

Bakkebjerg

Hos degnen 1 jernkakkellovn	12,-,-
-----------------------------	--------

Holløse

Hans Sørensen 3 får	3,-,-
2 lam	1,-,8

Tibirke

Niels Larsen 1 kobberkedel	3,1,-
Hendrik Jonsen 1 do	2,3,-

Kobbertøj og jernkakkellovne var i ældre tid inventar som langt fra alle på landet havde mulighed for at købe. Derfor tjente nogle bl.a. Hans Hansen penge på at udleje jernkakkellovne samt gryder og kedler af kobber.

Som tidligere omtalt ser det ud til, at Hans Hansen havde indtægter ved salg af korn. Kvægbruget gav også kontanter ved salg af slagtedyr, mens hjul- og vognmagerarbejdet, kalkbrændingen og udlejningen af kobbertøj og jernkakkellovne også gav klingende mønt. Derfor er følgende opregning i skiftet ikke overraskende: “. . . Så fandtes også udi penge og sølv som følger:

Specie Rd. 13 stk.	19,2,-
Danske kroner 432 ½	432,2,-
Courant myndt	208,3,6
Halve skillinger	?
Svensk sølvermynt	?
1 sølvbæger	10,-,-
1 mindre do	8,-,-
1 mindre do	3,-,-
2 dusin sølvknapper af Peder	
Rasmussen i Esbønderup pantsat for	8,3,-
14 sølvskeer	35,-,-

Pengeøkonomi var et fremtrædende træk hos Hans Hansen, ja selv pantelånervirksomhed blev praktiseret. Det traditionelle billede af en selvforsynende bondehusholdning kan ikke bruges

i dette tilfælde. Nok fremstillede man selv de madvarer, der indgik i husholdningen, men korn og kvæg blev solgt og købt under indflydelse af markedsudviklingen. Hjul- og vognmageriet, kalkbrændingen og udlejningen af kobbertøj og ovne var med til at skabe det kontante grundlag for denne virksomhed.

Fra Helene Kildes regnskabsbog i Kronborg Amtstues Arkiv har vi endvidere oplysninger om, at Hans Hansen tjente penge ved tømrerarbejde. Det drejede sig om ligkister, hvor han eksempelvis d. 22/9 1699 fik 11 daler for at fremstille 11 stk. til Vejby og Tibirke sogne. I 1691 udbetaltes 5 daler til sognefogden i Tibirke for at reparere Skt. Helene Kildeblok i Tisvilde By og sætte rækværket omkring kilderne istand (oplyst af Else Granberg). Hans Hansen var en alsidig mand, med gode skolekundskaber. I en alder af 22 år blev han udpeget til sognefoged i Tibirke. Hans tip-tip-tip-tip-tip oldebarn Else Granberg skriver følgende om sin forfader. "For at bruge et godt gammelt udtryk, vil jeg betegne Hans Hansen som en "Vindskebelig Mand". At kunne læse og skrive har givet ham et fortrin frem for mange af sine sognebørn. I hans skifte fra 1716 er anført hans "Glarøjne", det er det tidligste jeg har fundet om briller i landbefolkningen".

Hans Hansens erhvervsøkonomi var flerstrengt og derfor ikke så påvirkelig som hos mange andre bønder, hvor et eller flere år med misvækst kunne have katastrofale følger. Sandflugten ødelagde en stor del af agrene i Tibirkes 3 vange, men for Hans Hansen fik det ikke den store betydning. Sognefogeden formåede at erstatte det tabte ved forpagtning af fremmede marker til korndyrkning og kvæggræsning.

At dømme efter kommissionsforretningerne fra begyndelsen af 1700-tallet lykkedes det bønderne i Tibirke at overbevise kongen om, at sandflugten havde drevet dem på falittens rand. Dette var ikke tilfældet for Hans Hansen, men om også andre af Tibirke-bønderne klarede sig bedre end tidligere antaget, kan kun afklares ved en nærmere analyse af de mange skrifter fra landsbyens øvrige bønder.

Hans Hansens gård var med sine 50 fag den største i byen (en

Udsigten fra Tibirke Kirke maj 1993. Foto: Klaus Bentzen.

synsforretning 1717 nævner hele 64 fag). Da Fr. d. IV i 1725 beordrede 9 gårde i Tibirke flyttet til en placering nordligst i bymarken, fik beboerne kun lov at medtage skorstene, døre og vinduer, mens selve bygningerne skulle blive stående som værn mod sandflugten.

Hans Hansens store sognefogedgård ligger i dag under sandmasserne. En udgravning af den kan ikke gennemføres, fordi kirkegården i nyere tid antagelig har bredt sig ind over arealet. Derimod har vi andre steder på det tidligere landsbyareal bedre muligheder. I haven til "Grethely" gravede husets daværende ejer Oscar Enebær i 1878 ned i en af de gamle gårde. Den senere præst i Tibirke Niels Pedersen indsendte i 1917 en beretning om fundet til Nationalmuseet:

“. . . I omtrent 2 1/2 alens dybde stødte han (Oscar Enebær) på bygningsrester, såsom et halvt forrådneth syldtræ og herunder en række syldsten; umiddelbart herop til kom tilsyne et lergulv, hvori var nedlagt en del profilsten - vel en snes stykker - alle af form som de to fornylig til museet indsendte. Stenene var omhyggeligt nedlagte i leret og deres spidser vendte imod, og greb ind imellem hverandre, hvorved der næsten fremkom et mønster, hvilket måske også har været tilstræbt. Desuden indeholdt gulvet en del hele og halve munkesten hvoraf 1 med rundstav i smalsiden (gesimssten?), endvidere 1 meget stor teglstensflise af munkestens tykkelse 3/4 Al. lang 10 - 11 tommer bred samt 2 á 3 halve (overbrudte af samme slags). Alle disse sten var glatlidte på den opadvendte side, hvorfor de jo må have tjent som gulv i en længere årrække; desuden var de sorte på overfladen af røg, smuds og fugtighed (det gamle jordsmon under sandet var vandholdigt). Ovenpå gulvet fandtes staverne af en sammenfyldt træspand samt noget forrådneth groft tøjstof . . .”

Niels Pedersen fortsætter sin beretning med følgende oplysning: *“. . . I 1886 deltog jeg i udgravningen af en bageovn på byens gamle tomt, også den var hovedsagelig opført af munkesten, desværre opmurede i ler; hvorfor den i løbet af 1 års tid faldt sammen og er nu overgroet med græs. . .”*

Når vi kommer fra Bækkebrovej og går op mod kirken har vi på venstre hånd arealet, hvor bageovnen er blevet udgravet.

Denne udgravning blev i foråret 1992 genåbnet af Gilleleje Museum, hvor fyringsflade og frontparti fra en stor bageovn blev opmålt og fotograferet. Stedet ligger på det skrånende terræn mellem landevejen og kirkegården dækket af ca. 1,5 m flyvesand. Bageovnen må derfor stamme fra en af gårdene i byens østlige række. Det ville være oplagt at foretage en udgravning af dette gårdanlæg, der antagelig er lige så velbevaret, som gården under "Grethely". Efter endt undersøgelse bør de restaurerede fundamenter indgå i et sandflugtsmuseum, der på dramatisk vis kan fortælle historien om bøndernes kamp mod sandmasserne.

Tibirkevej

Af Ludvig Holstein

En Foraarsdag i "rigtigt Tibirkevej" med skiftende Sol og Blæst genoplever Digteren Ludvig Holstein svundne Sommerdage, og i Dagens Kronik fremdrager han en Række Træk fra Samlivet med Egnens Befolkning, Dyrene og Naturen. Kronikken slutter med en Lovprisning af det danske Klima.

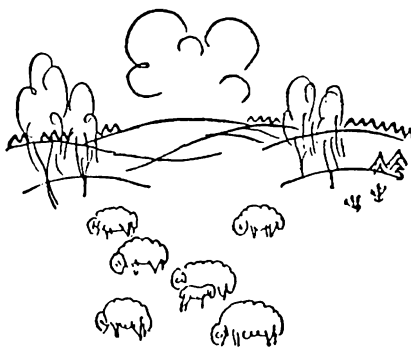
I

Der har vi dem igen. Vi staar ved Hjørnevinduet og hilser paa dem som paa gamle Bekendte. Isflagerne altsaa. For en Maaned siden fejet ud af Havnen af Sydvestvinden er de i Dag undervejs til København for en stiv Nordost. Havnen, som for nylig var fuldstændig isfri, er i Dag propfuld af dem. Denne Gang staar de ikke Sundet ud som sidst, men er i rask Drift mod Langebro og Kalveboderne. Formodentlig har de ligget et Sted oppe ved Svenskekysten, indtil Nordenvinden fik Magt over dem og sendte dem retur for at smelte og forgaa eller begive sig ud paa nye Togter, alt som de lunefulde Vinde vil. Det var i Fredags. I Dag er det Tirsdag.

Det er koldt, og der blæser en skarp Vind. For saa vidt er Dagen den samme. Men hvilken Forvandling! Oppe i den høje Aprilhimmels Uendelighed bliver et Foraar til, mens vi ser paa det. Aprils blonde Solskin, det er som det føder sig selv i Lufthavet for at udgyde sig som en altfornyende Velsignelse over Havnen med dens Skibe og Kajer, Husfacades og svættede Pakhuse. Som ved et Mirakel har Havnebilledet fra i Vinter skiftet Ham. En Verden af Farver udbreder sig for de farvehungrende Øjne i det undergørende Solskin. Straalende Farver, friske som lige udsprungne Foraarsblomster, tørre og haarde Vinterfarver, som er levet op, lykkelige over uventet at afsløre hidtil uanet Skønhed. Billedet lever, aander og blomstrer, som var Farverne Livets Blod.

II

Det blæser stadig koldt fra Nord, og Solskinnet mærkes mere som en Iltning i Blod og Nerver end egentlig som Varme. Nordenvind og Aprilsol. Skarp Vind paa den ene Kind, Solilden paa den anden. Det er Tibirkevej. Tibirke Bakker er nu helt eller halvvejs bevoksede. De smaa Bepantninger med Fyr og Birk, som man i sin Tid saa de københavnske Landliggere anlægge, er skudt i Vejret og for længe siden blevet til voksne Træer. De lyngklædte Bakkers dekorative Linjer er derved gaet tabt, og Landskabet har ikke vundet derved. Men paa de førhen ganske bare og skyggeløse Lyngskrænter kan nye Beboere nu

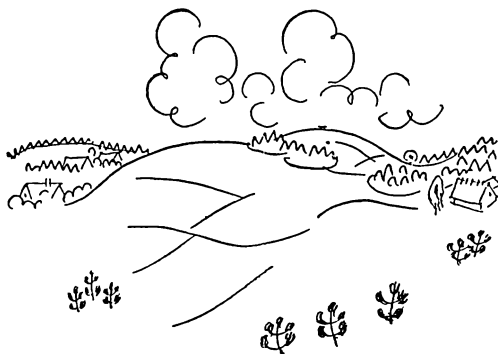
finde Skygge for den bagende Sommersol og Læ for dette aabentliggende Stykke Nordsjællands evindelige Blæst. Begge Dele kan tiltrænges. Om det vundne er Ofret værd, er en anden Sag; men sandsynligvis er det. Det, som var, vender ikke tilbage for at beklage sig, men det, som er, giver Livet Ret. Beboerne af Sommerhusene i Tibirke-Bakkerne er tilfredse med deres Skov og deres Middagsskygge. Engang købte de Bakkerne for deres Primitivets Skyld, Lyngens, Ensomhedens, Børnenes og Fattigdommens naive Primitivitet. Og Faarenes, lad mig ikke glemme dem. Deres i alt Fald er ægte. Paa en overbevisende Maade er dette lagt for Dagen af et ærværdigt Moderfaar, som

i den aarle Dagningstime stak Hovedet ind ad det aabenstaende Sovekammervindue til et Par Landliggere og vækkede dem af deres gode Morgensøvn med et bævrende Mæhhæhæhø! Bedriften gav Anledning til en hel Del Sladder. Der var dem, der vilde vide, at Faarets Ejere ikke stod paa den bedste Fod med deres Landliggere. De var derfor tilbøjelige til i Dyrets Opførsel at se en grov Frækhed eller endog Ondskab. I Virkeligheden var det uforfalsket Primitivitet. De Fremmede var ankommet om Aftenen, og det gamle Mæhæ ønskede i sin Enfold simpelt hen at efterligne sit Herskabs smaa Pigebørn, som lagde Blomster i Landliggerens Vinduer som en Velkomsthilsen fra Bakkerne og dem selv. Det ærlige Dyrs Adfærd var saaledes et smukt Eksempel paa Godmodighed og naturlig Takt. Men anderledes er det ikke med Primitiviteten, man dyrker og beundrer den og er begejstret; men naar den naivt aabenbarer sin Troskyldighed, miskender man dens Motiver og vender den Ryggen. Af Bakkernes daværende Ejere boede et Par Stykker inde i selve Bakkerne, Resten ved Foden af dem ved Tisvildevejen. Gennemgaaende var det fattige Folk, der sled som Heste for at fravriste deres magre Sandlodder det nødtørftige til Livets Ophold for dem og deres Familier. Som saa mange Fattigfolk paa Landet dengang var de børnerige og karakteristisk for dem glade for Børn. Inde i Hjertet af Bakkerne løb man stadig paa smaa Piger, som passede Faarene og malkede Geden. Eller de sad to og to og puslede med smaa tyste Lege. Nogle af dem var sky som Mus, andre derimod mærkelig aabne og frimodige. De brune, bare Ben, de lyseblaa Øjne og det af Sommersolen blegede Haar var de fælles om.

Erna hed en af dem. Hun og min Kone var i Sommerens Løb blevet Venner. Vi traf hende jævnlig om Aftenen inde i Bakkerne legende med en jævnaldrende Veninde. Naar de saa os komme, blev de musestille, men fortsatte dog deres Leg med Pinde og Straa, som laa i Sandet ved Siden af dem. "Hvad leger I?" spurgte vi en Aften. Den lille Pige, som var Ernas Legekammerat, vendte Ansigtet bort og gemte sig for os. Erna derimod

saa os frimodig i Øjnene og svarede paa sin klare, bestemte Maade: "Duereder." "Hvor har I dem?" Der! Erna pegede paa Straaene og Pindene. „Men Duerne, hvor er saa de?" Svaret faldt klart og prompte, og der var en kendelig Overlegenhed i hendes Barnestemme: "Duerne, det er os selv naturligvis, det kan du vel nok forstaa." Vi kloge Voksne! Vi dumme Børn! Det var sidste Gang, jeg talte med min lille Veninde. Allerede ved dette Tidspunkt havde hendes Fader afhændet sit Sted til en Libhaver af Lyng og Sand og anden primitiv Bekvemmelighed. Bakkefolkene var i Almindelighed ikke særlig venligt stemt over for Egnens Landliggere, i hvem de var tilbøjelige til at se Driverter, der holdt Ferie om ikke hele Aaret, saa dog paa den bedste Tid af det, naar de selv sled sig Ryggene krumme. Men de var i høj Grad velsindede over for deres Penge og solgte hellere end gerne deres Lyngbakker til dem. Hvad de vilde med dem, begreb de ikke, men de havde haft nok at gøre med Lyng og Sand og anden Fattigmandsprimitivitet. De ønskede intet hellere end at fraflytte disse Herligheder for ved Hjælp af Købesummen at erhverve sig et passende Stykke Landbrug og begynde Tilværelsen forfra et Sted, hvor skikkelig Agerjord var at faa i Stedet for Lyng og Sand. Ud fra denne nøgterne Betragtning solgte de en for en deres Lyngbakker med tilhørende Sandlodder og rejste fra Egnen, hvor deres Børn og somme Tider de selv med var født og vokset op mellem de brune Høje. Fremmede Folk rev de gamle Huse ned og byggede sig nye til at holde Ferie i om Sommeren. Bakkerne tilplantede de med Fyr og Birk; og deres smaa Piger forærede de Cykler og mekanisk Legetøj. Fraflytterne var tilfredse med Handelen. Med Tanken paa Sandlodderne og Lyngbakkerne følte de sig som holdne Folk. Tilfredsheden var almindelig og gensidig. De gamle Lyngbakker hører Fortiden til. Inde i Aftenstilheden omkring dem sidder ingen Erna mere og leger Duereder med sin Veninde, og Duerne er os selv begribeligvis, det kan du vel nok forstaa. Det var nøjsomme Børn, de smaa Piger i Tibirke Bakker. Deres Glæder var smaa og enkle som deres Tanker og deres

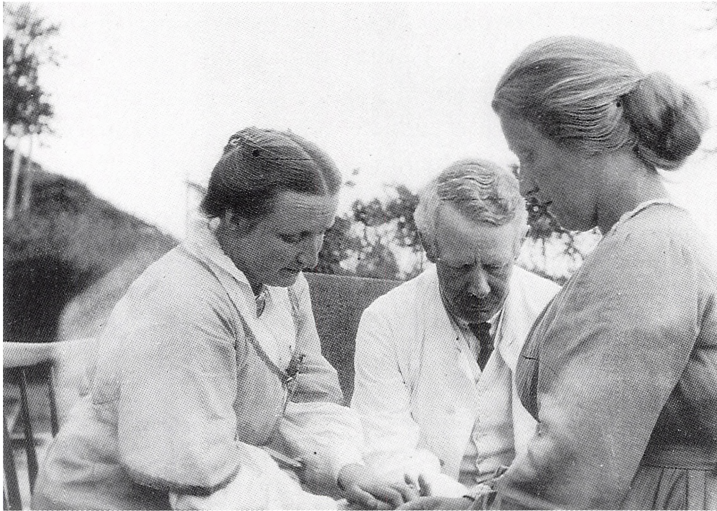
Hjerter, men sandsynligvis gjorde deres fattige Lege dem rigere, end kostbart mekanisk Legetøj vilde gøre, rigere i Sjælen, lyksaliggjorte ikke ved hvad andre, men hvad de selv spontant fablede sig til i Barnefantasiens eventyrlige Verden. De var Bakkernes Børn, de hørte til der. Fra de blev født, tilbragte de der den meste Tid af de korte Somre, tøjrede Faarene og trak dem hjem, naar det blev Aften, malkede Geden, eller de sad stille

sammen to og to og bandt Kranse af Blomster, der nøjsomme som de selv voksede paa Sandlodderne, mens de legede deres tyste smaa Lege. Erna havde en særlig Forkærlighed for den lille vilde Stedmorsblomst, den nøjsomste blandt Sandets beskedne Børn og med sin efter de sandede Jorder afstemte Trefarvedhed tillige den smukkeste. Som ved en Slags sjælelig Mimicry lignede Børnene disse Blomster, ogsaa de var afstemte efter Omgivelserne, og en lønlig Samhørighed forbandt dem indbyrdes og Bakkerne med dem. Smaa Indviede i en Løndom, som var Stedets. Man bevarede senere hen Indtrykket af denne Samhørighed.

III

Vejret var mildt og blæstfrit for faa Dage siden, en begyndende Forsommer. I Dag er det bidende koldt, hvor Blæsten kommer

Ludvig og Thyra Holstein (tv) i haven med gæst.

til, men hver Gang Solen dukker frem under en af de hvide, vældige Klodeskyer, falder Solskinnet som Kært tegn paa Ens Ansigt. Det er Tibirkevejr, det rigtige. Uafsladelig skifter Sol og Blæst. Nu er Tilblivelse og Nyskabelse, naar Nordenvinden og Aprilsolen har sat hinanden Stævne i Bakkerne. Det er her, det foregaar, fristes man til at sige. Saa vidunderligt er her! Vidunderlig den til alle Sider vidtaabne Verden, som i April er Bakkernes. Vidunderlige Klodeskyerne, naar de nyskabte sejler ud i Himmelummet i al deres Formers Dejlighed, Blæstens Værk, og i deres blændende Hvidhed, Solens. Vidunderlig er ogsaa Klarheden i Luften, som skyldes Spejlingen fra Kattegat. Sommerdage er Fænomenet almindeligt langs Nordkysten og kendt af mange, Havlyset, som allerede paa Afstand fortæller, at man er Stranden nær. Men i rigtigt Tibirkevejr kan Klarheden være blændende. Naturmyter opstaar ikke i vore Dage. Ellers vilde der danne sig en nordisk Myte om, hvordan den danske Sommer bliver til i Tibirke Bakker. Det vilde være et Digt om Foraarsgudinden med Guldhaaret, der, naar hun slaar det ud,

Digterhytten som Ludvig Holstein lod opføre, hvorfra der var udsigt til Arresø og svogeren Johs. V. Jensens hus i Tibirke bakker.

naar fra Himlens Midte til Jordens Rand, og hendes barske og stormende Bejler, Nordenvinden, et Gudesagn om deres Elskov og den danske Sommers Tilblivelse i deres Favntag. Saa helt forkert vilde Myten ikke være. Blandt andet kan den tydes som en Fortolkning af den danske Sommers Ustadighed. Den danske Sommers Foranderlighed er en Klage, som gentager sig fra Slægt til Slægt. Saa vidt vides har ingen hidtil forsøgt at raade Bod derpaa, vi maa altsaa se at ordne os med det Klima, vi har, som vi bedst kan! Det er for mit Vedkommende let. Jeg simpelt hen elsker Klimaet i dette Blæstens og Skyernes Land. Jeg vilde ikke bytte dets Himles altid lige levende Omskiftelighed med nogen nok saa paradisisk stillestaende Himmelskhed her og hinsides Ækvator. Band det, vel, det er et landsøkonomisk Anliggende. Men hvem, der en Gang har givet det sin Kærlighed, kan unddrage sig Fortryllesen ved at være midt i det og være dansk og levende som det? Klimaet er ikke noget fra det øvrige Danmark adskilt. Landskabet med dets levendegørende Spil af

Lys og Skygge har intim Kontakt med Skyerne, som har deres egen Tilværelse højt over Jorden. Det maa forholde sig paa samme Maade med Menneskene. Skyer, Landskab, Folketemperament og Klima, altsammen er det Danmark. Men Tibirkevejret og Sommeren i Aar? Tibirkevejr, naar det er tidligt paa Færde, har Ord for at varsle godt for Danmarks Soltimer. Men siden vi lige har oplevet en Vinter, som fik de Svage i Troen til at spørge, om vi skulde befinde os ved Begyndelsen til en ny Glaciertid, er det maaske raadeligst at være belavet paa noget af hvert med Hensyn til Sommeren. Vi lever i en Tid, som er alle Muligheders, og nogen Garanti for, at Verden staar til Pinse, har ingen hverken lovet eller givet os. Men lad os alligevel holde paa Tibirkevejret og Myten om, hvordan Sommeren bliver til.

Genoptryk fra Politiken 21 april 1940.

Vignetter tegnet af Axel Nygaard.

Ludvig Holstein i Tibirke og Ramløse

Af Peter Heiberg

I våbenhuset til Ramløse Kirke står lige inden for døren en stor gravsten med navnene Ludvig og Thyra Holstein - døde henholdsvis 1943 og 1944. Det er gravstenen over en af Danmarks fineste naturlyrikere og hans hustru. Det er næppe mange, der umiddelbart ved navnet Ludvig Holstein, kommer på, hvad han har skrevet. Men nævnes sange, som "Det er i dag et vejr" og "Det lysner over agres muld" vil mange sige: Nåh ja, ham!.

Ludvig Holstein tilhørte den generation af lyrikere, der brød igennem i 1890'erne, og som talte navne som Sophus Clausen, Johs. Jørgensen og Viggo Stuckenberg. Hans forfatterskab, der er meget lille, består af en håndfuld digtsamlinger, et skuespil og nogle aviskronikker (Hvoraf Tibirke Vejr fra 1940 - er det sidste han offentliggjorde). Han var i mange år litterær konsulent for forlaget Gyldendal og kom på den måde til at præge det litterære liv i Danmark. Hans litterære grundsyn var præget af tolerance. Det var således bl.a. hans fortjeneste at Tom Kristensen roman Hærværk udkom.

Blandt Ludvig Holsteins næreste venner var Johs. V. Jensen. Det var nok ham, der fik Holstein med sig til Tibirke Bakker. På det tidspunkt, hvor Johs. V. Jensen med sin familie begyndte at komme i Bakkerne, blev Holstein gift med en søster til Johs. V. Jensens kone.

I en periode boede Holstein i advokaten Ejvind Møllers hus på Klammerhøjen. Sidenhen flyttede han og fru Thyra - Tytte kaldet - i sommermånederne ind på bakken overfor Ellemosen i parcellist Bendtsens lille ejendom, der ligger ud til Frederiksværkvejen (nr 146).

Kontakten mellem de to familier var tæt. Holsteins kom tit på besøg - helst når der ikke var andre gæster. Villum Jensen fortæller således om besøgene: "Man kunne tænke sig, at Tytte,

Sommerdag med Johs. V. Jensens søn Villum på trappestenen til huset Frederiksværkvej 146.

inden de begav sig afsted, i kikkert undersøgte forholdene. Så gik de ad stien ned til det sted, hvor der var en bro over åen... Tytte kom for at få en fortrolig snak med sin storesøster. Holstein for

at få en snak med far. I reglen også for at blive klippet”¹.

Også blandt lokale er Holstein blevet husket, således fortæller Villy Petersen: “Vi kendte ham og hans hustru på lang afstand. Deres daglige ture foregik omtrent på klokkeslet. Hun i hvid kjole og hvid hat. Han med stok, hvid jakke og panamahat. Turen gik næsten hver dag mod Ramløse. Tit standsede de op og kiggede ud over Arresø eller over mod Tibirke Bakker, hvor svogeren Johs. V. Jensen havde sit sommerhus. Eller de kunne standse op og få sig en passiar med os, der gik i marken. Roerne står godt eller vi trænger snart til regn, var indlednings replikkerne. Vi drenge sad så og lyttede med halvåben mund til digterens forstand på landbrug. Vi var meget bæret. Ikke nok med han var en landskendt digter, men at han samtidig var greve med ægte blå blod i årene var det helt store, som gav os samtalestof nok til dagen”².

For 50 år siden blev Ludvig Holstein begravet på Ramløse kirkegård. Allerede året efter døde Thyra Holstein. Hans bortgang var hende en for stor og smertelig sorg. For et par år siden flyttedes deres gravsten ind i våbenhuset, da den var truet af ødelæggelse. Det var godt, den blev reddet, mens tid var. Den vil sammen med det æbletræ, der til hans minde bliver plantet på pladsen foran Kulturhuset i Helsingør, være de synlige vidnesbyrd om en stor dansk digter, som levede her og lod sig inspirere af denne egns afvekslende og storslåede natur.

Noter:

1. *Villum Jensen “Min fars hus” (1976)*

2. *Villy Petersen “Jens Klokker vidste at fortælle : Gensyn med min barndoms landsby” [Ramløse] Aktuelt 8. august 1959 (kronik)*

Æbleblomst

Du fine, hvide æbleblomst!
Hvem gav dig dette lykkeskær?
Ak, jeg er solens hjertenskær!

Hvor fik du denne purpurglød,
som brænder i din fine hud?
Ak, jeg er solens forårsbrud!

Velsignet af min brudgoms kys
jeg lever i hans åndedrag
en kort, lykkelig forårsdag.

Og når hans sidste varme kys
i aftenrødenstrejfer mig,
så hvisker jeg: Jeg elsker dig!

Og lukker mig og bøjer mig
og drysser over græsset ud
mit hvide flor, mit bryllupsskrud.

Ludvig Holstein

Mit første møde med Tibirke og Tisvilde

Af Ellen Wallentin

Alle steder på landet er der kønt, om det så blot er en grøn grøftkant. Men hvor stor forskel, der kan være på de forskellige egenes skønhed, oplevede jeg i foråret 1915 - under første verdenskrig.

Det er muligt, at den, der har fået lov til at vokse op i Nordsjællands skønhed, kan have svært ved at forstå min betagelse, da jeg kom fra det flade Midtsjælland og for første gang oplevede "Danmarks stadsestue". Jeg var "ung pige i huset" hos et ældre ægtepar, og da foråret kom, meldte også hjemveen sig. Min husbond havde solgt en hest til en gårdmand i Tibirke, og denne skrev, om han ikke havde lyst til at komme op og se, hvordan "Claus" havde det. Jeg glædede mig vildt. Kendte end ikke navnene Tibirke eller Tisvilde. Vi begav os afsted i det

"Toftegaard", Tibirke. Man ser tydeligt storkereden på dette postkort fra ca. 1914.

Viggo Johansen: Sommerdag ved Tibirke Kirke, 1886.

skønneste vejr en pinsemorgen. Gårdejereren holdt med hest og vogn ved Helsingø Station. Jo nærmere vi kom gården, des mere betaget blev jeg af den storslåede natur: bakker, skov og kirken, der lå omgivet af træer lige ved hovedvejen. Udenfor gården stod gårdmandskonen, bedste og de to småpiger og ønskede os velkommen. En velholdt gård var det med en dejlig have, og udenfor gården stod et træ, hvis krone var erstattet af en storkerede, som hvert år blev befolket af storke.

Maden var knapt færdig, så manden, der havde stor sans for naturens herligheder, ville straks have os med op i kirken, for at vi skulle se den prægtige udsigt.

De ældre ville ikke med op i tårnet, og da vi skulle ned deroppe fra, spurgte manden mig: "Skal de arve dem?" Så langt havde jeg aldrig tænkt, og det varede mange år, før det blev aktuelt. Men spørgsmålet viste mig, at ikke alene naturen var uforfalsket, men også beboerne.

Et yderligere bevis herpå fik jeg, da vi spiste. Den lille frejdige treårs pige sad på skødet af sin bedste og bællede så meget hvidtøl i sig, at hun "bøvsede" ved det. Hun syntes åbenbart, det trængte til en forklaring. "Frøken", sagde hun så, "ved du, hvorfor jeg ræver? Det er øllet, der siger goddag!".

Om eftermiddagen skulle vi til havet, men da vi kom et lille stykke ind i hegnet, skulle vi kaste et blik ind i lundene - og hvilket syn for vore undrende øjne. Der lå kun 3 gamle stråttækte huse, ellers var der aldeles lyseblåt over det hele - det var små lyseblå stedmoderblomster.

Vi steg igen på vognen, men stod igen af for at beundre udsigten fra Frøbakken. Dengang kunne man endnu se Kattegat deroppe fra. Ja, det var skønhed på skønhed hele vejen, til vi smed os i klitgryderne. I min skovfattige barndomsegn havde jeg aldrig set graner som dem i hegnet. Toppene var behængt med masser af kogler, og aldrig havde jeg set de lysegrønne skud, så jeg troede, det var en særlig slags gran.

Dagen efter var vi i Tibirke Bakker, dejlig og skønt var der. Vi smagte på det klare, iskolde vand, der rinder uden stop oppe ved vejen overfor gården, vi boede på. Og vi så det lange græsbevoksede dige, der i folkemunde har det poetiske navn "Rumpen", og som skulle skærme markerne, dersom egnen engang som i fordums tid skulle opleve en sandflugt. Vi så lige udenfor i hegnet et gammelt æbletræ, hvis stamme stod helt begravet i sand. Kun kronen, som bar mange blomster, var synlig.

Nedenfor kirken lå (og ligger) et lille gult hus ("Grethely"). Der boede Grethe Carl Povels. Mange vil nikke genkendende til billedet, som forøvrigt var i Amtsavisen på hendes 90 års dag. Hun havde nøglen til Tibirke Kirke og var kendt af alle landliggerne.

Hun gik endnu med hue om hverdagen, om søndagen var det solvnakke og sort silketørklæde. Hun var en kæk gammel en. Af hendes mund udgik kraftfulde eder, men vi blev hurtigt venner og gjorde den aftale, at jeg for 5 kr. måtte bo på hendes loftsværelse de 12 dage, min sommerferie varede.

Toftekilden ca. 1920.

Det blev en herlig ferie. Folkene på gården var også blevet mine venner, der fik jeg lov til at købe middagsmaden, men min morgendrik sad jeg ude på møllestenen hos Grethe og drak og spiste brun sukkermad dertil.

Jeg led den sommer i mine fødder - det var noget med stofskiftet, og jeg måtte hver aften have dem i vand og derefter smøre dem med vaseline og binde dem ind. Så mumlede Grethe noget om "de tossede københavnere", men hun kom hver aften og spurgte, om hun måtte komme op og læse sin aftenbøn oppe ved mit stearinlys. Da glemte hun alle "skruptuderne" og stavede sig møjsommeligt og fromt igennem nogle salmer.

En morgenstund kom jeg ned og fandt hende med fødderne i vand i et brunt mælkefad. Hun så polisk op på mig: "idaw blyeder je' mine Bien" sagde hun.

Da ferien var slut, fik jeg kørelejlighed til toget i Helsingør, takket være et ungt ægtepar, der boede i bakkerne i borgmester Kapers hus. Hun blev fulgt til vogns af sin mand. Hun skulle ligge på klinik og få sit første barn. Det var den unge fru Niels

Magrethe Poulsen født Sørensdatter på vej fra "Grethely" til Tibirke Kirke. Foto: Ejnar Dyggve 1917.

Bohr, og sønnen, der skulle komme, var vist den nuværende professor Aage Bohr. Efterhånden fik de mange sommerlejere eget hus, og flere kommer stadigt til, alle antagelig lige så bjergtagne af denne skønne natur deroppe, som jeg var og er. Svampeturene om efteråret, når jeg havde hegnet omtrent for mig selv, var et eventyr for sig. Nu har jeg kun minderne tilbage, men de er også en rigdom.

Mange venner er der ikke tilbage, men i mindet lever især den fornøjelige Georg Larsen, skovfogedparret i Hjortebjerg og det elskelige gamle par Adolf og Line og foged Niels, hvis hustru har overlevet ham i mange år.

Meget er forandret deroppe i lundene, men altid er der dejligt. Dog frygter man, at visse af træerne vokser helt op i himlen!

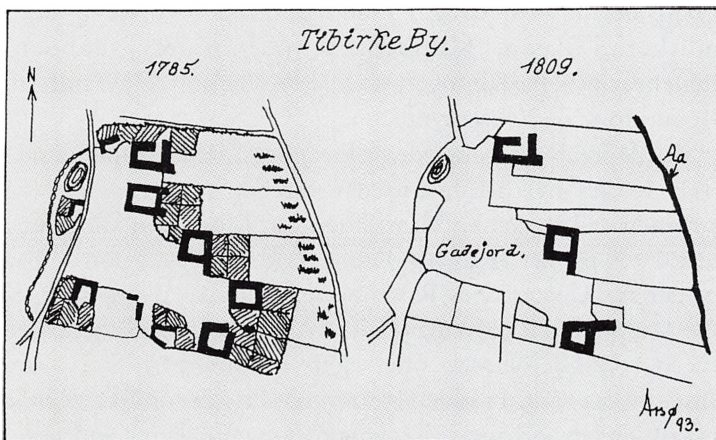
Genoptryk fra Frederiksborg Amts Avis (dato ukendt)

Om Bondehaver i Tibirke

Denne artikel, som blev bragt i "Havekunst" i september 1924, var blandt Stephan Nyelands efterladte manuskripter. I en fodnote angiver han gartner N. Pedersen, Birkely, Fredensborg som kilde til den her gengivne beskrivelse.

I Tibirke Sogn fandtes i 1830 Tallet forholdsvis velplantede Frugthaver saa godt som ved hver Gaard og Hus, og disse Træer vare fra 1700 Tallet. – Den lille Tibirke By som kun bestod af 5 Gaarde og 5 Huse var lagt i en Rundkreds hvis Midte udgjorde „Gadepladsen” paa hvilket Bystævnet holdtes til 1838.

Beboernes Haver strakte sig som et bredt Bælte rundt om Byen, den ene grændsende op til den anden, kun afbrudt af Vejen som løb gennem Byen og som ved hver Side af denne var forsynet med Led. – Haverne indhegnedes af Stengjærder, hvis Jordskraaning ind mod Haverne var bevoxet med blaa Syrener (Skærminer), Hyld, Slaen, vild Hindbær, Ribs og smaa

Bondehaver i Tibirke. Øverst Lundebakkegaard, derefter Toftegaard (som senere bliver udflyttet), Kjædemosegaard, Sandagergaard (som også bliver udflyttet) og Præstebakkegaard.

Stikkelsbær samt enkelte Tjørn og Hyben, der vare store. Langs de udvendige Sider af Gjærderne stode adskillige Lætræer mest Alm, Poppel men ogsaa enkelte Pil.–

I Afstand saa Byen ud som en lille Lund mellem hvis Træer de lave mosgroede Straatage skimtedes. – Haverne vare fra ½–1 Td. L. ved Gaardene. Ved Husene vare de 2–4 Skp. Land. Der fandtes en Del høje Æble- og Pæretræer, men kun faa af de nu kjendte Sorter. . . . Blommetræer var der i stor Mængde mest smaa tidlige røde og gule. De voxede mest ved Havernes Udkant. Af Kirsebær var de fleste Fuglekirsebær, men der var ogsaa smaa Moreller. . . .

Frugtbuske smaa Ribs og smaa gule Stikkelsbær stode langs den indvendige af den Havens Grændser følgende Gang og maaske langs en Midtergang, om en saadan fandtes. Naar Haven ved en Korsgang var delt i fire Partier kunde undertiden en saadan Gang være indfattet af en mer eller mindre vellykket Buxbomhæk eller af stærkt frogroede Lavendelhække.

En smal Strimmel tværs over Haven langs med Stuebygningen var beplantet med forskjellige fleraarige Blomsterplanter som „Balsamblade” (til Brug i Lommetørklæde ved kirkegang), mørkerød Pæon, Munkehætte (Aconitum), Tulipan, Perlehyacinth, Paaske- og Pintselilie, St. Hansurt, Hjertensfryd, Keiserkrone og Krusemynte.

En Ambrabusk manglede sjældent her og langs Kanten stode røde Roser, hvis Blade tørredes sammen med Lavendel og anvendtes til Røgelse. (Naar Stuen om Morgenens var gjort i Stand, tog man et Skaar af et Lerfad, lagde en Tørveglød derpaa og derefter Lavendler og Rosenblade paa hvilket der pustedes et Par Minutter til Røgen mærkedes overalt i Stuen.) Hvor Haven laa Syd for Gaarden saas ofte i dette Blomsterparti en Række Bistader, laa Haven i anden Retning fandtes de som Regel inde i Gaarden i den varmeste Krog og blev saa indhegnet og kaldtes saa „Bihave”. Der var gjerne plantet Blomster der og stod et a to Frugttræer.

Efter Blomsterpartiet i Haven kom gjerne et bredere Bælte, som dyrkedes med Kjøkkenurter og i Reglen gjødedes hver Foraar. Det meste indtoges af Grønkaal; men Urter som aldrig manglede her var Timian, af hvilken man om Efteraaret bandt en stor Krands og hang ved Bilæggerovnen. Merian, Pastinak, spansk Kjørvel, Rødpersille og Malurt samt som Middel mod visse Sygdomme hos Kvæget Løvstikke. – Den fjerneste Del af Haven under Frugttræerne var bevoxet med Græs, hvor Linned lagdes paa Bleg. Her voxede gjerne Kommen vild. . . .

Udskiftningen 1807 havde til Virkning, at to Gaarde udflyttedes og Haverne ryddedes. Ved de udflyttede Gaarde anlagdes kun smaa Haver. Fra 1850 begyndte Forfaldsperioden.

Som eneste Havekyndig fandtes en Skomager som podede ved Spaltepodning og belagde Saaret med Ler og Kogjødning og viklede Klude omkring. Det blev holdt fugtigt, til Kvistene grønnedes.

Vejby-Tibirke Selskabet

Formål

Vejby-Tibirke Selskabet – et kulturhistorisk selskab – har som sit formål at virke for bevarelsen af Vejby-Tibirke egnens særpræg, indsamle minder vedrørende egnens kultur og historie, oprette et museum som hjemsted herfor, samt udgive publikationer af lokalhistorisk interesse.

Medlemskab

Selskabet er selvejende, oprettet i 1966 af en kreds af personer, der gennem deres tilknytning til egnen enten som fastboende eller som landligere har ønsket at gå aktivt ind for selskabets formål.

Selskabet står iøvrigt åbent for alle interesserede, der indtegner sig som medlemmer.

Årbogen

Vejby-Tibirke Selskabet har siden 1967 hvert år udsendt en årbog med artikler og illustrationer omhandlende egnens historie og dens mennesker.

Årbogen udkommer i juli måned og sendes gratis til samtlige selskabets medlemmer.

Bestyrelsen

Formand: Arne Sørensen,
Poppelvej 5, 3200 Helsingør, tlf. 4879 5944

Kasserer: Knud Jacobsen,
Poppelvej 10, 3200 Helsingør, tlf. 4879 4110

Sekretær: Liv Tvermoes,
Ved Stranden 19, 3220 Tisvildeleje, tlf. 4230 7215

Medlemmer:

S. A. Christensen,
Grønnevej 168, 2830 Virum, tlf. 4285 8900

Mogens Christophersen,
Gustav Wiedsvej 23, 2860 Søborg, tlf. 3121 0505

Hans Kurt Jacobsen,
Birkegaardsvvej 5, Annisse, 3220 Helsingør, tlf. 4879 5505

Benny Jensen,
Vesterled 8, 3210 Vejby, tlf. 4230 6200

Søren Nielsen,
Skovridervænget 1, 3220 Tisvildeleje, 4879 5612

Jytte Sørensen,
Burmeistergade 6⁵, 1429 København K, tlf 4230 8733

Æresmedlemmer:

Marie Haagen-Müller

Jan Valmin

Inger Wieth-Knudsen

Årbogens Redaktion:

Liv Tvermoes

Postadresse:

Vejby-Tibirke Selskabet

Postboks 21

3220 Tisvildeleje

VEJBY-TIBIRKE SELSKABET
1993

Fat. Papir 98.

ISBN 87-88319-15